СТАРОСВІТСЬКИЙ ДРУКАР

Слово, виголошене на врочистому обіді, влаштованому товариством друкарів 18 січня 1886 року в честь дня народження Бенджаміна Франкліна.

Голова наших зборів згадав ім’я Гутенберга, і це приневолило мене поринути в згадки, бо ж я теж у певному розумінні належу до давнини. З бігом часу все змінюється, і можливо, що я тут уже чужий. Можливо, теперішній друкар не такий, яким він був тридцять п’ять років тому. Для тодішнього друкаря я не був чужий, я знав його добре. Зимового ранку я розпалював йому вогонь, носив воду з колонки, підмітав сміття, збирав літери з-під верстата і, якщо в нього на очах, то придатні складав до набірної каси, а збиті у скриньку на підлозі, а якщо його не було, то нишком скидав їх усі на переплавку,– така-бо вже вдача хлопчиська-підмайстра, а я саме й був хлопчиськом. По суботах я зволожував папір, а по неділях і друкував,– адже це був провінційний тижневик. Я змащував валки фарбою і змивав їх, мив форму, складав газети і по четвергах на світанку розносив. Усі міські собаки збігалися тоді за мною. Якби зібрати докупи всі укуси, що припадали на мою долю, Пастерові на цілий рік вистачило б роботи. Я пакував газети для пошти – ми мали сотню передплатників у місті і три з половиною сотні на довколишніх фермах. Міські передплатники розплачувалися бакалією, а сільські – капустою і в’язками дров, якщо взагалі розплачувались; і щоразу цю подію ми бучно відзначали в газеті, бо інакше нам настав би каюк. Кожен у місті пхав до нас носа із своїми порадами й вимогами: як редагувати газету, яких поглядів дотримуватись, якому напрямкові віддавати перевагу,– і хазяїн хоч-не-хоч погоджувався, адже інакше газета не вижила б. Критики просто облогою брали нас, і всім їм ми силкувалися догодити. Мали ми одного передплатника, що розраховувався готівкою,– так він варив з нас воду більше, ніж усі інші, разом узяті. За два долари в рік він купував нас геть із тельбухами. Через нього наші політичні погляди безнастанно мінялися і ми мусили раз у раз сахатися від одних переконань до інших. Якщо ми пробували

умовляти його, він погрожував припинити передплату, а це, звісно, означало банкрутство і руїну. Цей добродій мав звичай писати статті на півтори шпальти, та ще й волів друкувати їх більшим шрифтом, підписувався "Junius", "Veritas", "Vox Populi"46 або ще якось, аби лиш помпезно, а тоді, коли стаття була вже складена, приходив і заявляв, що передумав – твердження всуціль риторичне, бо він зроду-віку не думав,– мовляв, тепер він вимагає зняти статтю. Встромляти натомість якесь "старе дрантя" не випадало, тож ми звичайно замінювали підпис, приписували статтю суперницькій газеті з сусіднього містечка і таки запускали її в друк. Але взагалі ми не гребували "старим дрантям". Коли бувало яке-небудь свято, чи хрестини, чи приїжджав цирк, ми серед дня кидали роботу, а опісля надолужували тим, що "перекроювали старі оголошення" – набирали їх на цілу сторінку, та так і друкували. Було в нас і інше "старе дрантя" – глибокодумні філософські дописи, що їх, як ми гадали, ніхто не читає; ми мали в резерві цілу купу таких старих нотаток на дошках і час від часу поновлювали їх у друкові, аж поки це не ставало небезпечним. Так само ще на зорі розвитку телеграфу ми навчилися "заощаджувати" новини. Нічого не варті, порожні повідомлення ми відбирали й зберігали на дошках, змінювали в них дату й місце і знову й знову запускали в друк, доки інтерес публіки вичерпувався до кінця. Використаний уже матеріал ми відповідно позначали, але опісля майже не звертали уваги на позначки, і практично різниця між "зужитою" і "свіжою" інформацією зійшла нанівець. Пригадую, одне "зужите" оголошення про ліцитацію любісінько залишалося сенсаційним цілих два роки після того, як і розпродаж відбувся, і шериф той, що проводив розпродаж, помер, і вся та історія відійшла в минуле. Більшість оголошень були стандартною рекламою всіляких патентованих препаратів, і саме вони й правили нам за підпору.

Я наче вочевидь бачу ту допотопну друкарню з афішами кінських верхогонів на стінах, з літерною касою, заляпаною лоєм, бо вечорами свічки ми встромляли просто в гнізда літер, з неймовірно брудним старим рушником і всіма іншими прикметами й деталями такого роду закладів у містечку над Міссісіпі; бачу перехожого майстра-сезонника,

що, тільки-но діждавшись літа, вибирався у мандри з неодмінним клунком, в якому була одна-єдина сорочка і оберемок афіш – якби не трапилась йому робота в друкарні, він виступав би з лекціями про чесноту тверезості. Спосіб його життя був невибагливий, потреби скромні: йому вистачало мати шматок хліба, дах над головою і трохи грошей, щоб напитися, і він був вдоволений. Проте, як я вже зауважив, тепер я тут, можливо, чужий, і мій гімн далекій минувшині, мабуть, зовсім недоречний. Що ж, у такому разі я "згортаюся" і змовкаю.

1886